

הנחיות לתיעוד הפרעת קשב וריכוז

מיועד לאנשי מקצוע שהוכשרו באבחון הפרעת קשב וריכוז במבוגרים

מסמך זה מפרט מה הנתונים הנדרשים במרכז הארצי לבחינות ולהערכה לשם תיקוף קיומה של הפרעת קשב, הערכת השלכותיה על ביצועיו האקדמיים של הנבחן וקביעת הצורך בתנאי בחינה מיוחדים. המסמך מסתמך במידה רבה על הדרישות שמציג ה-ETS Educational Testing Service ועל הנחיות שמפרסמת National Attention Deficit Disorder Association (NADDA). על המסמכים המוגשים להיות מלאים ככל האפשר, כדי שהחלטה בדבר תנאי הבחינה תתקבל בלא עיכובים ודחיות.

א. עדות לפגיעה מגיל צעיר

הפרעת קשב וריכוז היא הפרעה התפתחותית, ולפיכך זיהוי אבחנה כזו בבגרות יישען קודם כול על עדויות בדבר קיום ההפרעה בילדות. האבחנה תתעד את יציבותה היחסית של ההפרעה לאורך זמן, וביותר ממצב אחד או מערכת אחת.

לצורך תיעוד ההפרעה בעבר אין די בדיווח עצמי. נדרשים מסמכים אובייקטיביים, כגון תעודות בית ספר, הערות של מורים, הערכות של מורי עזר ודוחות אבחון קודמים. הקריטריון לאבחנה הוא לקות קלינית מובהקת. רמת חומרתה של הלקות נקבעת בהשוואה לאוכלוסייה הכללית.

ב. עדות לפגיעה כיום

עדות לקיומה של הפרעת קשב כיום תתבסס על תיאור הסימפטומים על ידי הנבחן, דיווח מצד אנשים שונים (מורים, ממונים בפועל וכד') בסביבתו וריאיון אבחוני מקיף.

הדיווח יכלול תיאור לקוות בתפקוד הנוכחי ובכללם לקויות בתפקוד האקדמי. אין די בתיאור של קושי לכתוב מבחנים או לסיים מטלות בזמן, שכן קשיים אלו יכולים לנבוע מנסיבות סביבתיות חולפות כגון הכנה בלתי מספקת ואי-התאמה בין יכולת לבין דרישות אקדמיות. יש לספק עדויות על מגבלות מתמשכות ביכולת ההסתגלות בקשת רחבה של התנסויות.

על פי ה-DSM-IV יש לשים לב לנושאים האלה באבחנת ההפרעה:

- סימפטומים של היפראקטיביות או חוסר שקט שפגמו בתפקוד כבר מילדות, מהם לפני גיל 7.
- סימפטומים נוכחיים קיימים לפחות 6 חודשים.
- עדות ברורה לפגיעה מובהקת בתפקוד החברתי, הלימודי או התעסוקתי.
- הפגיעה בתפקוד באה לידי ביטוי בשני הקשרים לפחות (כגון בית ספר, עבודה ובית).

ג. שליטת אבחנות או הסברים חלופיים

על המאבחן לבחון ולשלול הסברים חלופיים כגון דיכאון, חרדה או הפרעות אחרות. על המאבחן להראות כי ביצע הערכה מלאה ובחן כמה אופציות של דיאגנוזה בטרם קבע את האבחנה. נבחנים המדווחים על בעיות ארגון, חרדת מבחנים או קושי בזיכרון או בריכוז במצבים מסוימים (כמו תנאי בחינה) אינם מתאימים לאבחנה של הפרעת קשב. קשה להבחין בין התנהגויות נורמליות אצל מתבגרים ומבוגרים כגון חוסר ארגון, מוסחות, חוסר שקט, שעמום, תת-הישגיות אקדמית והערכה עצמית נמוכה, לבין לקות קלינית ברורה, ועל כן יש להתייחס גם לעצמת הסימפטומים ולתדירותם ולמידת פגיעתם בתפקודים הבסיסיים.

ד. עריכת מבחנים רלוונטיים

- בדיקה נוירופסיכולוגית הכרחית לשם קביעת השלכות של ההפרעה על יכולת התפקוד של הנבחן בהקשרים אקדמיים.
- האבחנה צריכה להצביע על פגיעה בתפקודי קשב ספציפיים, כגון: קשב מתמשך, מוסחות, אימפולסיביות וזיכרון עבודה, וזאת תוך התבססות על מבחנים נורמטיביים ספציפיים לכל אחד מן התחומים הפגועים.
- יש לספק מידע כמותי וסטנדרטי בנוגע למבחנים שנערכו.
- אין די במבחנים כגון CPT או TOVA כשלעצמם לשם ביסוס קיומה או היעדרה של הפרעת קשב.
- ציוני תתי-מבחנים הלקוחים ממבחני אינטליגנציה או מבחנים אחרים המעריכים זיכרון, קשב או ביצוע לאורך זמן חשובים, אך אין די בהם לשם ביסוס קיומה או היעדרה של הפרעת קשב.

ה. המלצות טיפוליות

- אם מומלץ טיפול תרופתי יש לצרף תיאור של תפקוד במטלות רלוונטיות בהשפעת הטיפול התרופתי.
- אם לא מומלץ טיפול תרופתי – יש לנמק מדוע?

ו. סיכום והמלצות

- על הסיכום לתאר ולבסס את השפעתה של ההפרעה על יכולת הלמידה של הנבחן.
- כל המלצה צריכה להיות מבוססת על רציונל המקשר בינה לבין שיפור תפקודו של הנבחן.
- ההחלטה הסופית בנוגע להתאמת תנאי הבחינה נתונה בידי המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, ומסתמכת על נתוני האבחון ועל שיקולים פסיכומטריים.

תיעוד הפרעת קשב וריכוז

המסמכים הנדרשים לשם קביעת תנאי בחינה מותאמים

לצורך דיון בבקשה לתנאים מותאמים בבחינה בגין הפרעת קשב וריכוז יש להגיש אבחון מפורט כמתואר להלן.

לא נוכל לדון באבחון המצביע על הפרעת קשב אם נעשה שלא בהתאם לדרישות המפורטות בדף ההנחיות המיועד לאנשי המקצוע (ר' הדף המצורף).

עדכניות המסמכים

מכיוון שתנאים מותאמים בבחינה ניתנים על סמך הערכה בדבר השפעת הפרעת קשב וריכוז על ביצועיו האקדמיים של הנבחן, על הנבחן לספק מסמכים עדכניים ורלוונטיים להפרעה. פירוש הדבר שעליו להציג אבחון או הערכה שנעשו בשלוש השנים האחרונות. האבחון צריך לכלול מבחנים הבודקים תפקוד בתחומים הקוגניטיביים הנפגעים עקב ההפרעה.

אם המסמכים אינם מספקים מבחינת היקפם או תוכנם או אינם מתייחסים לרמה התפקודית כיום, ייתכן שיהיה צורך בהערכה מחודשת.

אם מאז ההערכה האחרונה חלו שינויים בהתנהגותו או בתפקודו של הנבחן או בטיפול תרופתי שקיבל, תידרש הערכה מחודשת.